אור הצפון — שבת אחים

שבת אחיםא. כשהקדוש ברוך הואאמר למשה ללכת למצרים ולהוציא משם את בני ישראל, סירב משה וטען לפניו: "בי ה' שלח נא ביד תשלח" (שמות ד), ואמרו חז"ל: "את סבור שמא עיכב משה שלא רצה לילך, אינו כן אלא כמכבד לאהרן. אמר משה: עד שלא עמדתי היה אהרן אחי מתנבא להם במצרים שמונים שנה וכו'. כל השנים האלה היה אהרן מתנבא, עכשיו אני נכנס לתחומו של אחי שיהיה מיצר. לכך לא היה רוצה לילך. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לא איכפת לאהרן בדבר הזה, לא דייך שאינו מיצר אלא עוד שמח. תדע לך שאמר ליה וגם יצא לקראתה שנאמר: 'והוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו', אינו אומר 'ושמח בפיו'; ושמח בלבד, אלא 'ושמח בלבו'" (תנחומא שם).

הדברים מופלאים. הקדוש ברוך הוא שולח את משה לגאול את ישראל מעבדות לחירות, להצילם מעבודת פרך קשה המכלה את הגוף והנפש ומעינויים איומים ונוראים, כדי לבחור בהם לממלכת כוהנים וגוי קדוש ולתת להם תורה מן השמים, שהיא עילת חוקות שמים וארץ להכניסם לארץ הבחירה ולהקים בה את בית המקדש, מקום השראת השכינה, ויש איפוא, בשליחות זו פיקוח נפש של אומה שלמה, עם הסגולה, וגם מטרת כל הבריאה ותכלית מעשה בראשית. והנה משה רבינו, אוהב ישראל, רעיא מהימנא, המוסר עצמו עליהם ונותן בעדם דמו ונפשו (ראה ספרי האזינו) ואומר: "ימות משה ומאה כיוצא בהם ולא תינזק צפורנו של אחד מהם" (ילקוט שמעוני ואתחנן תתכא) - משה זה מסרב לקבל עליו את התפקיד הנשגב הזה. ולמה? משום שהוא חושש שמא יגרום בזה צער לאהרן אחיו. בשעה גדולה זאת שעומדת לפני משה משימה כבירה וזכות נצחית נפלאה כזו והקדוש ברוך הוא מתגלה לפניו באורח פלא ומטיל עליו את המשימה הזאת, הוא אינו מתעלם מצער כל שהוא של יחיד ומוותר בגללו על שליחותו ייעודו, על כל הישגיו וזכויותיו.

ועוד, שאם אהרן היה באמת מצטער על כך, הלוא היה צער זה לא כשורה, כי אין מן הדין שיחיד יעמוד על זכויותיו הפרטיות בשעת הרת עולם זו הקשורה בגאולת כלל ישראל ובתכלית כל הבריאה, ובכל זאת התחשב בזה משה רבינו וסירב בגללו מלקבל את המשימה הגדולה הזאת שהטיל עליו הקדוש ברוך הוא, ואמר לו: "שלח נא ביד תשלח".

ומכאן כמה שיש לעמוד על כל צער משהו של הזולת, ושאין לוותר עליו בשום נסיבות שבעולם, באשר האדם נברא בצלם האלהים והוא חלק אלוה ממעל, וכל הפוגע בו כאילו פוגע בשכינה, כביכול (ראה חז"ל: "הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה", סנהדרין נח).

ב. ומכאן אנו גם למדים עד היכן עמוקים כוחותיו של האדם.

נאמר על אהרן, אבי הכהונה, שהיה "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א:יב), וכל מעשיו היו חסד ושלום. חז"ל דורשים על הפסוק: "ויפגשהו בהר האלהים וישק לו" (שמות ד) - את הכתוב: "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו" (תהלים פה), "חסד זה אהרן וכו' אמת זה משה וכו' צדק זה משה וכו' שלום זה אהרן" (ילקוט שם). לא תיארו חז"ל את משה ואהרן כבעלי חסד ואמת וצדק ושלום, אלא ראו אותם כאילו התפשטו לגמרי מעצמיותם והפכו למציאות אותן המידות בעצמן וכל מהותם התגלמה בהן. בפגישות ובנשיקות בין משה ואהרן לא נפגשו והתנשקו שני אנשים אחים, כי אם נפגשו והתנשקו המדות חסד ואמת וצדק ושלום. עד כדי כך הגיעו רום מעלותיהם של משה ואהרן. "וגדול מה שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב: 'ואנכי עפר ואפר' (בראשית יח:כז); ואילו במשה ואהרן כתיב (שמות טז): 'ונחנו מה'" (חולין פט). ועוד שמשה הצביע על אהרן ואמר עליו: "ואהרן מה הוא כי תלינו עליו" (במדבר טז; וראה ילקוט שם), כלומר, שבטלה אנוכיותו של אהרן וכל כולו לא היה אלא קדושה וטהרה ומעלות רוחניות עליונות. והנה לאחר כל זה כיצד עלה על דעת משה לחשוש על אותו מלאך החסד והשלום, שבשעה רוממה זו יהיה מיצר על אשר לא הוא כי אם משה זכה לגאול את ישראל?

אלא מאחר שמשה חשש לכך, הרי מכאן כמה עמוקים צפוני האדם, שיתכן שאף באהרן המופשט לגמרי מעצמיותו, יסתתר בחביוני נפשו פנימה איזה כוח טמיר ונעלם של צער פרטי בהקשר עם אותו ענין אלהי נשגב זה. "שמים לרום וארץ לעומק ולב האדם אין חקר". כשם שאין שיעור לגדולתו של האדם בתור צלם דמות תבניתו של הקדוש ברוך הוא, כן אין שיעור למעמקי לבו של האדם ולכוחותיו היורדים ונוקבים עד תהום הנפש.

ואמנם ראה הקדוש ברוך הוא מעלה יתירה באהרן בזה שהתרומם מעל כל זיקה דקה מן הדקה לטובת עצמו, ולא רק שלא נמצא בו שום שמץ של צער או קנאה במשה, אלא עוד שמח בכל מצפוני לבו על אשר משה אחיו זכה לכך. וזכות גדולה היתה לאהרן במעשה זה, כדברי חז"ל: "הלב ששמח בגדולת אחיו יבוא וישמח וילבש אורים ותומים, שנאמר (שמות כח): 'ונתת על חשן המשפט את האורים ואת התומים ויהיו על לב אהרן'" (תנחומא שם).